

TERMÍN: 23.07.2023

xx38087xx
Recenzia C
Radka Marčeková
radka.marcekova@umb.sk
<i>Prosím nezasahujte do tejto tabuľky</i>

RECENZENT/KA (meno a priezvisko, pozícia, inštitúcia): **Radka Marčeková**NÁZOV MATERIÁLU: **Ako oživiť Kúpele Sliač?**TYP VÝSTUPU*[1]: **analýza**

(pri spoločných výstupoch uviesť aj typy individuálnych vkladov):

ANALYTICKÝ ÚTVAR, REZORT: **Ministerstvo hospodárstva SR - Inštitút hospodárskych analýz**AUTORI/KY: **Kamil Boros**

SPOLUAUTORI/KY: - ; - ; - ; -

RECENZNÝ FORMÁT*[2]: **2****PRIPOMIENKY:**

P.č.	Pripomienka sa vzťahuje k (strana, odsek):	Text pripomienky*[3]	Odôvodnenie pripomienky	Vysporiadanie sa s pripomienkou*[4]
1	Názov kapitoly č. 3 (s. 22)	Odporúčam zvážiť zmenu názvu kapitoly (aktuálne kpt. číslo 3 s názvom Ekonomická analýza) – vhodnejšie by bolo nazvať kapitolu Sociálno-ekonomická analýza.	Kapitola sa zaoberá jedinečnosťou prírodných liečivých zdrojov v kúpeľoch Sliač a zdôrazňovaním významu primárnej prevencie v kontexte ich ďalšieho budovania, nie je zameraná výlučne na ekonomickú analýzu.	Neakceptované Názvy a poradie kapitol sú predpísané rámcom na hodnotenie verejných investičných projektov v SR (link: https://www.mfsr.sk/files/ar)

				chiv/uhp/3370/76/03metod ikaCBA-v10.pdf) účelom ekonomickej analýzy je identifikácia a v prípade možnosti aj vyčíslenie všetkých spoločenských vplyvov projektu
2	Radenie kapitol 2,3	Odporúčam zvážiť presun kapitoly č. 3 (aktuálny názov Ekonomická analýza) pred kapitolu č. 2 (Finančná analýza)	Kapitola akcentuje a argumentuje celospoločenský strategický význam rozvoja kúpeľníctva v kúpeľoch Sliač, ktorý predchádza finančnú analýzu ich budúceho rozvoja z logického hľadiska. Zároveň na finančnú analýzu projektu logicky nadväzuje Analýza citlivosti a posúdenie rizík.	Neakceptované Názvy a poradie kapitol sú predpísané rámcem na hodnotenie verejných investičných projektov v SR (link: https://www.mfsr.sk/files/archiv/uhp/3370/76/03metodikaCBA-v10.pdf)
3	Doplnenie textu aktuálne 3. kapitoly (od s. 22)	Odporúčam zvážiť doplnenie obsahu kapitoly (aktuálne s názvom Ekonomická analýza) o argumenty poukazujúce na demografické starnutie obyvateľstva, prepojiť ho s aktívnym starnutím (informácie uvádzané okrem významných akademických výstupov napr. aj na webovej stránke https://www.employment.gov.sk/sk/uvod	Z názvu kapitoly vyplýva potreba prepojenia významu kúpeľníctva a jeho rozvoja v kúpeľoch Sliač s ekonomickými dosahmi na celú spoločnosť.	Akceptované Do kapitoly 3.2. bol pridaný odstavec venujúci sa aktívnemu starnutiu a jeho súvisu s kúpeľníctvom.

		<p>na-stranka/aktivne-starnutie/) a s prínosmi kúpeľníctva v tomto kontexte s cieľom udržania dobrého zdravia obyvateľstva do čo najvyššieho veku, udržania ich ekonomickej aktivity. Poukázať na alarmujúci stav na pracovnom trhu, kde sa odhaduje, že v budúcnosti (2030-2050) bude chýbať niekoľko 100 tisíc zamestnancov.</p>		
4	Doplnenie textu aktuálne 3. kapitoly (od s. 22)	<p>Odporúčam zdôrazniť plánovanú kontinuálnu spoluprácu Kúpeľov Sliač s ústavmi srdcovo-cievnych chorôb na Slovensku, v rámci ktorej možno predpokladať pokles finančných prostriedkov na finančne náročné operačné výkony obehového ústrojenstva v prípade včasnej post-akútnej rehabilitácie pacientov.</p>	<p>Keďže ide o ekonomickú analýzu, potrebné je akcentovať pozitívny ekonomický dosah zmien v Kúpeľoch Sliač s celospoločenským významom.</p>	<p>Akceptované Do kapitoly 1.2. bol doplnený odstavec o spolupráci s inými štátnymi a neštátnymi poskytovateľmi ZS, vrátane ústavov srdcovo-cievnych chorôb. Na druhej strane, projekt nepočíta s presunom finančných zdrojov z prostriedkov verejného zdravotného poistenia, ktoré sú vyčlenené na akútne zákroky do služieb rehabilitácie. Projekt obnovy a rozvoja Kúpeľov Sliač pomáha v rámci zdravotníckeho ekosystému rozvoju</p>

				<p>rehabilitačnej zdravotnej starostlivosti, ktorá sa stáva mimoriadne poddimenzovanou.</p> <p>Zabezpečenie financovania zdravotnej starostlivosti nie je v kompetencii Kúpeľov Sliač ale prislúcha vláde SR a na základe poznania čakacích lehôt na vážne a neodkladné zákroky považujeme za vhodné tieto kapacity v rámci zdravotníckych služieb poskytnúť a zabezpečiť ich financovanie.</p> <p>Financovanie rehabilitačnej a kúpeľnej zdravotnej starostlivosti môže v budúcnosti významne napomôcť zdravotné pripoistenie.</p>
5	Doplnenie textu aktuálne 3. kapitoly (od s. 22)	Odporúčam zväžiť v kapitole viac a konkrétne akcentovať jedinečnosť Kúpeľov Sliač a ich konkurenčné výhody v porovnaní s ostatnými kúpeľnými podnikmi na Slovensku, ktoré	Potrebné je zdôrazniť význam Kúpeľov Sliač pre Slovensko.	<p>Neakceptované</p> <p>Z nášho pohľadu bola jedinečnosť Kúpeľov Sliač popísaná dostatočne.</p>

		sú zamerané na choroby obehového ústrojenstva.		Budúce konkurenčné výhody budú závisieť od toho, ako sa k projektu a jeho výzvam postaví manažment kúpeľov, čo už nie je predmetom tejto štúdie.
6	s. 7, 4. odstavec	Odporúčam prehodnotiť uvádzanú informáciu: „V rokoch 2015 – 2019 dosiahla spoločnosť v priemere účtovnú stratu na úrovni 550 mil. eur.“	Uvádzaná priemerná účtovná strata nezodpovedá údajom vo finančných výkazoch Kúpeľov Sliač (FinStat).	Akceptované Bol to preklep - Priemerný výsledok hospodárenia po zdanení dosiahol v predmternom období 545,2 tis. EUR (a nie mil. eur). Po zaokrúhlení bola použitá hodnota suma 550 tis EUR.
7	s. 7, graf 2	Názov grafu Naplnenosť Kúpeľov Sliač v porovnaní s trhom odporúčam formulovať terminologicky správne v súlade so sledovanými výkonmi podniku (nie naplnenosť ale čisté využitie stálych lôžok).	Aktuálne je uvedený názov terminologicky nesprávny.	Akceptované Zmenené
8	s. 9, odstavec č. 1 posledná veta	Je možné uvažovať nad celoročnou obsadenosťou kúpeľov, kopírujúcou letné obdobie v prípade, ak by bolo	Očakávania považujem za diskutabilné.	Akceptované V kapitole 1.1. bol zmenený wording "možné

		<p>možné využiť všetky služby suchou nohou? V prípade, ak áno, podporiť tento predpoklad argumentáciou na základe reálnych dosahovaných výsledkov iných kúpeľných podnikov na Slovensku.</p>		<p>uvažovať nad celoročnou obsadenosťou približujúcou sa k letnému obdobiu" a doplnená informácia, že 30 % kúpeľov vykazuje viac ako 80% percentnú obsadenosť na celoročnej báze.</p> <p>pred doplnenie uvádzame: Je možné uvažovať nad celoročnou obsadenosťou. Tvrdeniu oponentna rozumieme a je založené iste na pravdivom poznaní, že každé kúpeľné miesto bojuje v zimnej sezóne o klientelu z dôvodu zníženého záujmu klientov o služby kúpeľníctva v zime. Je to tak v oblasti zdravotnej starostlivosti ako aj v oblasti služieb CR, kedy sú klientmi preferované skôr lyžiarske oblasti. Kúpele Sliač však boli vystavané a prevádzkované ako letné kúpele a dnes sú z dôvodu</p>
--	--	--	--	--

				<p>vážnych technických nedostatkov (oddelené budovy pre ubytovanie, pre stravovanie a pre poskytovanie liečebných procedúr s potrebou v chladom / mrazivom počasi prechádzať cez kúpeľný park) absolútne konkurenčne v nevýhode. Ich odstránením sa nezabezpečí pravdepodobne rovnaká obsadenosť kúpeľov ako v letnej sezóne, ale produkt sa stane akceptovateľným (dorovnajú sa podmienky konkurencie) a aj pri nižšej obsadenosti kúpele prestanú produkovať stratu a vyrovnaným hospodárením zabezpečia lepší predpoklad pre celoročne pozitívne hospodárenie spoločnosti. V prípade profesionálnych zdravotníckych výkonov čaká vylúčenie sezónnosti na lôžkach s poskytovaním</p>
--	--	--	--	--

				profesionálnej rehabilitačnej starostlivosti - podobne ako v prípade NRC Kováčová.
9	s. 30, prvý odstavec	Vetu je potrebné preformulovať: „Ak boli jednotkové tržby o 6,5 % alebo by obsadenosť o 7,1 % nižšie oproti predpokladom popísaným v kapitole 2.3, bol by projekt v odporúčaných parametroch z pohľadu finančnej analýzy nenávratný.“	V dôsledku preklepov veta stráca zmysel.	Akceptované Zmenené
10	s. 17	Pripomienka k finančnému modelu. V štúdii uvádzate, že „finančný model je počítaný v stálych cenách roku 2022. Finančné ukazovatele, ktoré vychádzajú z dát z roku 2019 boli upravené do cien z roku 2022 na základe údajov z makroprognózy Ministerstva financií SR (ďalej len „MF SR“) z februára 2022“. Odporúčam zvážiť dôslednejšiu argumentáciu v prospech využitia stálych cien vo finančnom modeli, ktoré boli dokonca len prognózované.	Je diskutabilné, či je reálne uvažovať v stálych cenách z roku 2022 na tak dlhé časové obdobie (do roku 2065) (aj keby išlo o aktuálne, nie o prognózované ceny) s ohľadom na mimoriadne dramatické zmeny na trhu, ktoré môžeme sledovať od roku 2019 kontinuálne.	Neakceptované Pri finančnej analýze sa postupuje v zmysle metodiky na hodnotenie verejných investičných projektov v SR (link: https://www.mfsr.sk/files/archiv/uhp/3370/76/03metodikaCBA-v10.pdf ; s18), ktorá odporúča použitie stálych cien. Tomu zodpovedá aj použitá reálna diskontná sadzba na úrovni 4%. V prípade, že by sa použili bežné

				<p>ceny, tak by bolo potrebné použiť reálnu diskontnú sadzbu, ktorá by podľa nášho pohľadu priniesla do odhadov ešte viac nepresnosti.</p>
11	Celá štúdia	<p>Odporúčam zvážiť rozdelenie sledovaných výkonov osobitne pre trhy (1) poistencov, (2) samoplatcov, ktorí prichádzajú na kúpeľné pobyty s liečebným zameraním a (3) wellness hostí z prevádzkového aj účtovného hľadiska.</p>	<p>Ide o segmenty, ktoré majú rozdielne požiadavky, rozdielne spotrebiteľské správanie a je predpoklad, že aj výkony podniku sa budú značne líšiť v kontexte uspokojovania dopytu pre jednotlivé segmenty.</p>	<p>Neakceptované Nie je možné spoľahlivo kvantifikovať odhad podielu dopytu a zdrojov tržieb. Finančná analýza bola robená na základe dát o všetkých poskytovateľoch kúpeľnej starostlivosti, pri ktorých je dlhodobo stabilný podiel zdrojov od ZP na úrovni 42%, zvyšok pochádza od klientov. Tieto čísla uvedené v kapitole 1.4 sú najlepším odhadom pre rozdelenie tržieb aj pre Kúpele Sliač.</p>

CELKOVÉ HODNOTENIE (recenzent/ka vyplní túto časť po vysporiadaní sa s pripomienkami analytickou jednotkou):

Predkladaný materiál s názvom Ako oživiť kúpele Sliač? Analýza nákladov a prínosov projektu „Obnova a rozvoj Kúpeľov Sliač“, bol vypracovaný Inštitútom hospodárskych analýz s cieľom zhodnotiť finančný prínos projektu, ktorého finálny návrh je výsledkom architektonickej súťaže realizovanej v roku 2022. Podnetom pre jeho spracovanie bola požiadavka spoločnosti Kúpele Sliač, a. s., ktorá patrí do portfólia spoločnosti MH Manažment, a. s. Materiál bol vytvorený v súlade s Rámcom na hodnotenie verejných investičných projektov v SR. Je rozdelený na štyri kapitoly a to na (1) identifikáciu projektu, (2) finančnú analýzu, (3) ekonomickú analýzu a (4) analýzu citlivosti a posúdenia rizík. Kapitoly dopĺňa prílohová časť, obsahujúca rozpočet jednotlivých etáp realizácie projektu podľa objektov a priorít, výsledky finančnej analýzy pre všetky kombinácie priorít, prehľad peňažných tokov pre odporúčané varianty a v závere prehľad citácií z odbornej literatúry, ktoré podporujú navrhované riešenia.

Konštatujem, že ide o originálny, komplexný analytický materiál s návrhmi konkrétnych systémových opatrení, ktorý využíva relevantné, vhodné a aktuálne odborné vstupy, vhodný metodický prístup a kvalitné argumenty. Pracuje s viacerými alternatívami. Zodpovedne posudzuje rôzne scenáre a viaceré riziká, ktoré by mohli projekt ohroziť.

Domnievam sa, že v materiáli by bolo vhodné viac a konkrétne akcentovať jedinečnosť Kúpeľov Sliač a ich konkurenčné výhody v porovnaní s ostatnými kúpeľnými podnikmi na Slovensku, ktoré sú zamerané na choroby obehového ústrojenstva, aby bolo zrejmé, že obnova a rozvoj Kúpeľov Sliač by mali byť strategickou prioritou pre fungovanie úspešnej politiky zdravia v jej širšom kontexte a investíciou, potrebnou pre prirodzený rozvoj Banskobystrického regiónu. S ohľadom na demografický vývoj a starnutie populácie na Slovensku, priemerný vek dožitia u mužov a žien ako aj potreby trhu práce, je potrebný radikálny zásah do politiky zdravia štátu a jej prepojenia s využitím kúpeľníctva. Dlhodobým aktívnym ovplyvňovaním prevencie ochorení, stravovacích návykov a využitím kúpeľnej liečby je potrebné v strednodobom horizonte dosiahnuť výrazné zlepšenie zdravotného stavu populácie tak, aby sa zmiernilo napätie na pracovnom trhu v budúcich rokoch a zároveň aby obyvatelia Slovenska mohli prežiť kvalitnejší a plnohodnotnejší život v zdraví do vysokého veku. V tomto kontexte môžu Kúpele Sliač plniť výraznú úlohu s ohľadom na jedinečnosť ich ponuky.

Napriek tomu, že niektoré pripomienky neboli IHA akceptované, štúdiu považujem za kvalite spracovanú a odporúčam ju zrecenzovať.

---

[1] Výber medzi: 1. analýza (komplexný analytický materiál s návrhmi konkrétnych systémových opatrení); 2. komentár (rozsahovo menší analytický materiál venujúci sa konkrétnemu čiastkovému problému); 3. manuál (metodické usmernenie vyplývajúce z potreby zjednotenia procesov a postupov v konkrétnej oblasti).

[2] Formát 1 pre komentár/manuál (2 recenzenti bez povinného odborného workshopu); Formát 2 pre analýzu (3 recenzenti a povinný odborný workshop).

[3] Do tabuľky značiť pripomienky zásadného metodologického a obsahového charakteru (nie štylistické či gramatické opravy).

[4] Vyplní analytická jednotka: pripomienka bola akceptovaná / pripomienka nebola akceptovaná a zdôvodnenie / pripomienka bola čiastočne akceptovaná a zdôvodnenie.